

BACHELOROPPGAVE

«Hvilket perspektiv har barnehagelærere på voksendeltakelse i barns lek?»

«What perspective does kindergarten teachers have on adult participation in children's play?»

Kandidatnummer: 399 og 439

BLUBACH

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett

Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag

Innleveringsdato: 02.06.2020

Antall ord: 12818

Vi bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Summary

We have in this bachelor thesis written about adult participation in children's play. The focus of this thesis has been on the kindergarten teacher's perspective on this topic and the reasoning behind when they participate and how. We have based our writing on professional theory concerning children's play and the kindergarten teacher's role when participating. These adult roles range from active demonstration to passive observation. This professional theory also explains what skill set is needed when playing with others, how children react to adult rules and messages and how learning and playing is connected.

To collect data on this topic we interviewed four kindergarten teachers, and asked questions regarding their view on children's play, and practice regarding their own involvement in this. We presented the results from these interviews and analyzed their answers. In our findings it was clear that the kindergarten teachers view children's play as very important, especially regarding learning and development. When discussing how and why they participated in children's play, the learning aspect was often brought up. The kindergarten teachers were very conscious about their own practice and explained that they did not get involved when there was no need for adult support, unless they were invited in. Here they discussed how important it was to have knowledge about children's play and how easy it was to negatively affect the activity, for example by controlling and overruling the children. Allowing the children control and agency was vital when participating, according to the kindergarten teachers. Their reasoning for participating in children's play was to make sure everybody was included, that everybody was allowed an active role and to expand the activity by introducing new elements. Because of this, they would play more often with children that were in extra need of adult help and support. Most of what was said and explained by our informants, matched very well with the professional theory.

Innhold

Summary	1
1.0 Innledning.....	3
1.1 Problemstilling	3
2.0 Teori	4
2.1 Generelt om lek.....	4
2.2 Diskurs rundt voksendeltakelse	5
2.3 Voksenrollen	6
2.4 Barns lekekompetanse	7
2.5 Jevnaldringskultur	9
2.6 Læringsperspektiv på lek.....	9
3.0 Metode.....	10
3.1 Kvalitativ og kvantitativ forskningsmetode.....	10
3.2 Valg av metode	11
3.3 Intervju.....	12
3.4 Intervjuguide	12
3.5 Utvalg	14
3.6 Gjennomføring av Intervju	14
3.7 Analyse og tolkning av intervju	15
3.8 Feilkilder.....	16
3.9 Etske hensyn og databehandling.....	17
4.0 Resultat.....	18
4.1 Praktisk arbeid.....	18
4.2 Barns utbytte.....	20
4.3 Barnehagelærernes grunnsyn	23
5.0 Drøfting	25
5.1 Barns selvstendige lek.....	26
5.2 Inkludering	26
5.3 Støtte barn inn i lek.....	28
5.4 Berikelse og videreutvikling av lek	29
5.5 Voksenrollen	31
5.6 Forutsetninger for voksendeltakelse i lek.....	33
5.7 Oppsummering.....	34
6.0 Avslutning.....	34
7.0 Litteratur liste	36
Vedlegg 1: Intervjuguide	38
Vedlegg 2: Informasjonsskriv	39

1.0 Innledning

I denne oppgaven har vi valgt å skrive om voksendeltakelse i lek. Vi valgte å skrive om dette temaet fordi vi synes det er både viktig og interessant. Temaet vekket engasjement da vi skulle planlegge bachelorprosjektet vårt i begynnelsen av tredje året i barnehagelærerutdanningen. Da vi diskuterte temaet, sammenlignet vi ulike erfaringer fra forskjellige barnehager. Vi hadde opplevd ulik praksis rundt voksendeltakelse i lek, og vi følte derfor at dette kunne være et relevant tema til bacheloroppgaven vår. Det å være engasjert og interessert i det man skriver om, tenkte vi kunne være en styrke i arbeidet med denne oppgaven.

Denne oppgaven består av 6 hoveddeler, i tillegg til litteraturliste og 2 vedlegg. Disse hoveddelene er nummerert fra 1 til 6 i den rekkefølgen de blir presentert under. Vi går gjennom temaet og problemstillingen i den første delen. Her har vi forklart hvordan vi har avgrenset fokusområdet i oppgaven slik at den henger sammen med formuleringen av problemstillingen. I den andre hoveddelen vil vi presentere relevant teori knyttet til vårt tema, og som har vært grunnlaget for arbeidet med oppgaven. I denne teorien vil vi gjøre rede for lek som fenomen og begrep, diskursendring rundt voksendeltakelse, ulike voksenroller, lekekompetanse, jevnaldringskultur og læring i lek. Vi vil gjøre rede for hvilken metode som ble brukt til innhenting av informasjon i den tredje hoveddelen. I denne sammenhengen går vi også inn på styrker og svakheter med ulike metoder, mulige feilkilder i denne prosessen og ulike hensyn vi har tatt. I den fjerde delen vil vi presentere informasjonen vi hentet inn. Her valgte vi ut det som var relevant til oppgaven, og som kunne besvare problemstillingen vår. I den nest siste delen vil vi drøfte informasjonen som har blitt innhentet og knytte den til teorien vi har gjort rede for. Til slutt har vi en avslutning som oppsummerer det vi har skrevet.

1.1 Problemstilling

Vi var nysgjerrige på barnehagelærernes tanker og meninger om voksendeltakelse i lek, derfor endte vi opp med problemstillingen: «Hvilket perspektiv har barnehagelærere på voksendeltakelse i barns lek?» Denne problemstillingen ble utarbeidet med formål om å få et innblikk i deres syn på voksendeltakelse i barns lek og begrunnelser for å delta eller ikke delta. Det var også ønskelig å undersøke deres meninger om voksenrollen med tanke på hvordan man skal delta, og hva som kreves av den voksne i en lekesituasjon. Vi måtte avgrense oppgaven vår når vi utarbeidet problemstillingen. Dette er hensiktsmessig i et

bachelorprosjekt, siden et for bredt søkelys kan resultere i lavere kvalitet på oppgaven og den kan bli vanskeligere å gjennomføre (Bergsland & Jæger, 2014, s. 60-61). I denne prosessen valgte vi bort mange interessante aspekter med voksenrollen og barns lek som var mindre relevant for problemstillingen. En tydelig og avgrenset problemstilling har vært til hjelp i vårt prosjekt til å se hva som har vært aktuelt å inkludere i oppgaven. Formuleringen av problemstillingen har endret seg underveis i prosjektet for å gjøre den mer presis, slik at den gjenspeiler formålet med oppgaven i størst mulig grad. Disse endringene har ikke påvirket målet med problemstillingen eller innholdet i oppgaven.

2.0 Teori

I denne delen av oppgaven skal vi gjøre rede for relevant teori som legger grunnlaget for drøftingsdelen av oppgaven. Siden det er viktig at bacheloroppgaven blir kontekstualisert innenfor eksisterende kunnskap, har vi derfor fordypet oss i relevant teori både i forkant og etterkant av intervjuene (Bergsland & Jæger, 2014, s. 57). På denne måten har vi forsøkt å tilegne oss nødvendig kunnskap og forståelse til å innhente og bearbeide et relevant resultat. Det vil si at teorien har vært med på å forme spørsmålene i intervjuguiden slik at det har vært lettere å knytte resultatet til teori. Svarene vi fikk fra informantene var også med på å avgjøre hvilken teori som ble inkludert i oppgaven. Denne gjensidige påvirkningen mellom teori og resultat har vært med på å gi oppgaven en rød tråd, som er problemstillingen vår: «Hvilket perspektiv har barnehagelærere på voksendeltakelse i barns lek?»

I dette kapittelet vil vi ta for oss ulike teoretiske aspekter knyttet til barns lek og voksenrollen i leken. Vi vil gjøre rede for ulike definisjoner og beskrivelser av lek, og klargjøre hva slags definisjon som vil ligge til grunn i vår oppgave. Diskursen rundt voksendeltakelse har endret seg gjennom årene, og dette vil vi gjøre rede for. Vi kommer også til å skrive kort om jevnaldringskultur med tanke på inkludering, og vi vil gå gjennom ulike roller voksne kan innta i barns lek. Det blir også fokus på barns forutsetninger for å delta i lek, i tillegg til læringsutbyttet de har i lek.

2.1 Generelt om lek

Lek er en sentral del av barns liv, og store deler av barnehagehverdagen består av nettopp dette. Selv om lek er en vanlig aktivitet i barnehagen, kan det være vanskelig å definere lek. Lek er et fenomen som er vanskelig å avgrense og kan være utfordrende å skille fra andre

aktiviteter (Lillemyr, 2016, s. 32). Det kan tenkes at for eksempel en fantasilek mellom to barn er lek, mens en voksenstyrt aktivitet som turgåing ikke nødvendigvis blir sett på som lek. Man kan tenke seg at en av forskjellene mellom disse to eksemplene er barnas motivasjon, altså man leker fordi man har lyst og går på tur fordi man har fått beskjed om det. Ifølge Joseph Levys modell er nettopp indre motivasjon en av tre dimensjoner i lek i tillegg til suspensjon av virkelighet og indre base for kontroll (Lillemyr, 2016, s. 42). Suspensjon av virkelighet vil si å sette virkeligheten til side, gjerne i form av rollelek eller fantasilek med «late som» elementer. Det er vanskelig å finne en definisjon som rommer alle former for lek, for eksempel kan det være at suspensjon av virkelighet ikke er veldig tydelig i noen former for konstruksjonslek eller regelleker som «Gjemsel» eller «Stiv heks».

I vår oppgave vil vi legge til grunn en ganske vid og åpen definisjon av begrepet lek. Vår bruk av ordet lek vil være på linje med Gulløvs beskrivelse av lek sitert av Zachrisen, der lek ikke er «én bestemt aktivitet med sin egen struktur og sine bestemte regler, men ulike aktiviteter som kobles sammen, og som av barna blir kalt lek» (Zachrisen, 2015, s. 20). Når vi i denne oppgaven skriver om voksendeltakelse i lek, tenker vi ikke på enkeltaktiviteter eller spesifikke typer lek, men forskjellige aktiviteter som kanskje går i hverandre eller er en kombinasjon av leker. Vi så ikke behovet for å avgrense definisjonen av lek ytterligere når vi skulle undersøke og drøfte voksendeltakelse i lek.

2.2 Diskurs rundt voksendeltakelse

Det har lenge blitt diskutert om voksne skal delta i barns lek. Den europeiske diskursen i barnehager frem til 70-tallet som også gjenspeilte Frøbels ideer, var at man ikke skulle delta i barns lek (Lillemyr, 2016, s. 48). Senere har denne passive måten å forholde seg til barns lek på blitt utfordret. Den første i Norge som løftet fram voksendeltakelse i barns lek, var Eli Åm i 1984, der hun viste til sine erfaringer ved å tilnærme seg aktivt deltakende og med respekt for leken. (Lillemyr, 2016, s. 48). Dette kan sees i sammenheng med rammeplanen hvor det blant annet står at personalet skal «delta i og berike leken på barnas premisser» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 20). Det har blitt stadig mer fokus på læring i barnehagen, og dette har vært med å prege debatten rundt voksnes deltakelse i lek (Lillemyr, 2016, s. 48). I denne debatten kommer det frem flere perspektiver, for eksempel kan man være kritisk til å pedagogisere leken. Lillemyr hevder på sin side at man ikke nødvendigvis trenger å ødelegge den gode leken, når man deltar som voksen. Sara Smilansky, sitert av Lillemyr, trekker for

eksempel frem nødvendigheten av voksenstøtte og stimulans i barns lek, fordi det er viktig for å fremme lekeferdigheter hos barna (Lillemyr, 2016, s. 51). Denne voksenstøtten er ekstra viktig for barn i risikozonen ifølge Smilansky. Dette er et av mange studier som ifølge Lillemyr viser til positive resultater når voksendeltakelse blir utført med forsiktighet og respekt. Vi har i dette bachelorprosjektet prøvd å belyse hva slags perspektiv barnehageansatte har i denne debatten rundt voksendeltakelse i lek.

I tillegg til å belyse hva slags perspektiv og holdninger barnehageansatte har, var vi interessert i å undersøke deres bevissthet rundt dette. George H. Mead trekker for eksempel frem viktigheten av det spontane i barns lek, og argumenterer derfor for at barn må styre leken fremfor de voksne (Lillemyr, 2016, s. 51). Her kan man tenke seg at voksne som skal delta i lek må gjøre dette på barnets premisser og ikke ta over all kontroll over lekesituasjonen. Bevissthet rundt egen innflytelse kan være med på å bestemme når man deltar i barns lek og hvordan. Dette er i tråd med det som står i Rammeplanen, nemlig at: «Personalet skal være bevisst på og vurdere egen rolle og deltakelse i barnas lek» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 21).

2.3 Voksenrollen

Når man som voksen deltar i barns lek, finnes det mange måter å tilnærme seg dette på. Ulike roller og posisjoner voksne inntar vil påvirke leken (Osnes, Skaug & Kaarby, 2015, s. 37). Siden voksne påvirker barn og deres lek, kan det være viktig å være bevisst på hvordan man deltar og hvilken rolle man inntar. I boken *Kropp, bevegelse og helse i barnehagen* legges det frem fem ulike roller voksne kan innta i barns lek, som er basert på Wood, McHahon og Cranstouns kategorier (Osnes et al., 2015, s. 37).

En av disse kategoriene er «lekekamerat» og karakteriserer seg ved at den voksne inntar en likeverdig rolle med barnet eller barna (Osnes et al., 2015, s. 38). Her er den voksne aktivt deltakende der man bytter på å komme med forslag og er åpen for hverandres innspill. Dette er i kontrast til en voksenstyrt aktivitet hvor barna gjør det de voksne bestemmer, og der voksne viser lite hensyn til barnas ytringer og initiativ. Man kan også tenke seg eksempler der voksne går inn i en etablert lek og overtar styringen og kontrollen.

Den andre kategorien er «veileder» (Osnes et al., 2015, s. 38-39). En lek kan fort endre karakter og for noen barn kan dette skiftet gjøre at de ikke forstår lekens premisser og faller derfor ut av leken. For å unngå at disse barna blir passive kan det være nødvendig at voksne veileder barna i denne prosessen. I veilederrollen er det viktig å se an lekesituasjonen slik at man ikke forstyrrer eller ødelegger leken som pågår.

Den tredje kategorien som blir trukket frem er «tilskuer» (Osnes et al., 2015, s. 39-40). I denne rollen kan den voksne observere det sosiale miljøet på avstand og vurdere ulike faktorer i barns lek. Her kan den voksne forsikre seg om at sikkerheten er i orden, eller observere ulike barns kompetanseområder. Man kan avdekke ulike forhold som gjør det vanskelig for barn å delta i lek, både med tanke på lekeferdigheter, sosial kompetanse og motoriske utfordringer. Hensikten bak denne noe passive voksenrollen er ikke alltid like åpenbar for de rundt. En misforståelse som kan oppstå, er at barnehagelæreren virker uinteressert fra et foreldreperspektiv.

Den fjerde kategorien som blir beskrevet er «parallell-leker» (Osnes et al., 2015, s. 40-41). I denne rollen deltar den voksne i barns lek uten nødvendigvis å ha direkte kontakt. Ved å leke ved siden av barna og utforske ulike sider ved samme type lek, kan man inspirere barna til å prøve noe nytt. Slik kan man gi barna nye impulser i leken ved at barna ser hva den voksne gjør og forsøker å etterligne.

Den siste kategorien av de fem som har blitt forklart er «igangsetter» (Osnes et al., 2015, s. 41-42). Her blir det satt søkelys på at voksne kan være en som setter i gang en ny lek eller aktivitet. Ved at den voksne tar initiativ til en lek og inviterer barna til å bli med, kan man for eksempel introdusere barna for en ukjent lek.

2.4 Barns lekekompetanse

I likhet med at voksne kan ha ulike roller i lek, er det ulike måter for barn å tilnærme seg lek på. Vi bruker ordet «lekekompetanse» i denne oppgaven for å beskrive barns evner og forutsetninger til å delta i lek. Zachrisen (2015, s. 34) trekker frem begrepet «lekekapital», der hun forklarer kapitalen som de ressursene som verdsettes i leken. Lekekapital kan deles inn i tre underkategorier: Kommunikativ kapital, fysisk kapital og sosial kapital. Kommunikativ kapital tar for seg alt som kommuniseres verbalt og non-verbalt (Zachrisen, 2015, s. 34-35).

Denne typen kapital kommer ofte til uttrykk i rollelek som stimulerer og krever språkferdigheter hos barn. Hvis leken er mer preget av fysisk aktivitet øker etterspørselen på fysisk kapital, det vil si kapital i form av barnas fysiske kropp (Zachrisen, 2015, s. 35-36). Dette kan være bevegelse i forhold til rytme, grovmotoriske bevegelser som å krabbe og løpe, samt finmotoriske bevegelser som ulike fingerferdigheter. Sosial kapital tar for seg barns kontakter og nettverk der man kan se på deres sterke og svake bånd (Zachrisen, 2015, s. 36-37). Når de samme barna leker ofte med hverandre, kan det oppstå vennskap, og de vil normalt få sterke bånd mellom seg. Sterke bånd mellom barn er en ressurs der man kan forvente støtte fra hverandre, og lettere få adgang til etablert lek. Vil den også etterspørre

Zachrisen som viser til Bourdieu, skriver at kapitalen som barn besitter i relasjon til kapitalen som verdsettes i leken, er avgjørende for hvilken posisjon barn kan innta (Zachrisen, 2015, s. 32-33). Dette kan sees på som maktposisjoner som vil påvirke graden av innflytelse og medbestemmelse barn har i gitte lekesituasjoner. Videre viser Zachrisen til fire ulike posisjoner som kan inntas i lek: Førrende posisjon, følgende posisjon, likestilte posisjoner og potensiell deltaker. I en førrende posisjon vil barn ha stort handlingsrom og innflytelse på leken, slik at man kan få testet ut egne ideer og lederegenskaper (Zachrisen, 2015, s. 33). Samtidig kan denne posisjonen innebære et ansvar og forventninger fra andre barn om å drive leken videre. Følgende posisjon inntas med mindre grad av innflytelse der man fremdeles har noe selvbestemmelse, men lite medbestemmelse (Zachrisen, 2015, s. 33). Dette fraskriver også ansvaret om å organisere og være en pådriver for leken. I likestilte posisjoner er barnas innflytelse på leken og på egne lekehandlinger likestilte der barna vil oppleve stor grad av kontroll, og hvem som styrer leken vil variere mellom barna. En potensiell deltaker er i posisjon hvor man er utenfor eller i nærheten av en lek (Zachrisen, 2015, s. 33-34). Her kan barn innhente nyttig informasjon om lekens innhold og kapitalen som verdsettes av deltakerne. Denne posisjonen kan også være et middel til å bli invitert inn i lek. Å bli inkludert i et lekefellesskap vil gi gode erfaringer og muligheter til å utvikle lekekompetansen som blir etterspurt, uavhengig av posisjon i leken. I tillegg vil variasjon i posisjonene gi ulike erfaringer hos barna.

En annen del av lekekompetanse er evnen til å inkludere seg selv i lek som allerede er etablert. Her siterer Zachrisen (2015, s. 48) Ytterhus som deler adgangsstrategier inn i to forskjellige kategorier, «offensiv og aktiv» og «defensiv og passiv». Her blir den aktive strategien beskrevet som risikabel, siden det er større sjanse for en direkte avvisning, samtidig

som det er større sjanse for å innta en sentral rolle i den pågående leken. Den passive varianten blir beskrevet som tryggere, da for eksempel et barn kan plassere seg nært en lekesituasjon i håp om å bli inkludert. Zachrisen (2015, s. 48-49) skriver også at ifølge Cromdals studie, vil alle forsøk på å entre en lek uten å spørre om lov bli møtt av en påtale. Barna kan få innpass til lek på ulike måter, for eksempel kan de voksne fungere som talsmenn.

2.5 Jevnaldningskultur

Når vi i dette prosjektet skal skrive om voksendeltakelse i lek, er det relevant å ta med hvordan barn forholder seg til voksne og hverandre. I dette avsnittet skal vi sette oss inn i hvordan barn leker med hverandre med tanke på inkludering og utestenging. Löfdahl (2014, s. 16) skriver om hvordan barn forholder seg til voksnes regler gjennom sekundære tilpasninger basert på Corsaros tenkning. Her forklarer Löfdahl at barna tilpasser seg de voksnes regler i første omgang, men vil etter hvert finne veier rundt disse reglene slik at disse tilpasningene blir sekundære. Et vanlig eksempel på sekundære tilpasninger i barnehagen er ifølge Löfdahl sosial utestenging. Löfdahl (2014, s. 40-46) skriver om eksempler der barna omgår regler om inkludering enten ved å gi barn passive roller, ikke slippe barnet til i turbaserte aktiviteter eller avslutte leken når den voksne krever at barnet må få være med. Her tilpasser barna seg vokseninitierte regler om inkludering, men tilpasningene blir i disse eksemplene sekundære, fordi inkluderingen av barnet i beste fall er «begrenset».

2.6 Læringsperspektiv på lek

Maria Øksnes skriver i boken *Lekens flertydighet* om hvordan hun ble introdusert for et nytt syn på lek da hun begynte på barnehagelærerutdannelsen, nemlig lek som pedagogisk redskap for læring og utvikling (Øksnes, 2010, s. 25). Når vi som studenter skal intervjuer barnehagelærere om lek, kan læring og utvikling fort bli et gjentakende tema. Sutton-Smith, sitert av Øksnes, mener at pedagoger knytter ofte leken opp mot utvikling, med et funksjonalistisk fokus på barnas utbytte i lek (Øksnes, 2010, s. 26). Vi finner mange eksempler på teorier om læring i lek, for eksempel Piagets kognitive teori (Askland & Sataøen, 2016, s. 184-194). I Piagets tenkning var barns kognitive utvikling i sentrum, der man bygget mentale strukturer for å forstå meningen bak erfaringene sine. Dette skjer gjennom to prosesser, assimilering og akkommodasjon. Det som hovedsakelig skiller disse to prosessene er om man må justere de «mentale strukturene» eller ikke, når man tar til seg ny

kunnskap. Assimilering går ut på at barnet lærer og forstår noe nytt, uten at dette forandrer deres syn eller forståelse på verden. Lek er, ifølge Piaget, den reneste formen for assimilering der barn benytter eksisterende kunnskap (skjema), uten å måtte justere sine mentale strukturer. Dette er i kontrast til imitasjon, som er ren akkommodasjon, det vil si at barnet tar til seg ny adferd det ikke hadde før. Med Piagets teori til grunn, kan man tenke seg at barna lærer og utvikler seg i barnehagen, gjennom å leke med- og imitere andre barn og voksne.

Berit Bae, sitert av Øksnes, antyder at slike perspektiver som understreker læringsutbytte i lek, kan henge sammen med at pedagoger ønsker at barnehageprofesjonen skal oppfattes som en seriøs og samfunnsnyttig jobb (Øksnes, 2010, s. 28). Øksnes skriver at Piagets teori kan ofte misforståes, med tanke på lekens rolle, siden Piaget ikke var spesifikt opptatt av lekens rolle i læring og utvikling (Øksnes, 2010, s. 99-100). Her påpeker Øksnes at Piaget var opptatt av leken som assimilering, det vil si at barn bruker eksisterende kunnskap og ferdigheter for å oppleve glede og mestring. Øksnes drøfter at ved å knytte lek opp mot læring, kan man «redde» lekens plass i barnehagen, slik at den ikke blir erstattet med læringsfokus og voksenstyrte aktiviteter (Øksnes, 2010, s. 114). Samtidig skriver Øksnes at ved å verdsette leken ut ifra læringsutbytte, kan man trivialisere lekens egenverdi, altså synet på leken som dypt meningsfull.

3.0 Metode

I denne delen av oppgaven skal vi klargjøre hvordan vi har samlet inn datagrunnlaget til prosjektet vårt. Vi vil gjøre rede for ulike metoder og begrunne vårt eget valg av fremgangsmåte. Hva slags metode vi har brukt, og hvordan vi har gjennomført dette arbeidet, har vært med formål om å finne informasjon som var relevant for vår problemstilling. Denne informasjonen ble brukt til å belyse barnehagelæreres perspektiv på voksendeltakelse i barns lek. Derfor var arbeidet med metode en viktig del av dette prosjektet. Det blir klargjort hva slags hensyn vi har tatt i forbindelse med datainnsamling, og vi vil forklare hvordan vi gjennomførte dette arbeidet.

3.1 Kvalitativ og kvantitativ forskningsmetode

Metode blir i denne sammenhengen et ord som blir brukt til å beskrive fremgangsmåte for å svare på et forskningsspørsmål eller i vårt tilfelle en problemstilling, og den kan deles inn i to kategorier nemlig kvalitativ og kvantitativ metode (Bergsland & Jæger, 2014, s. 66). Det

finnes mange forskjellige metoder for å samle inn data, hver sin med ulike fordeler og ulemper. Datainnsamling basert på en samfunnsvitenskapelig tilnærming handler om å undersøke menneskers virkelighet. Dette kan være komplekst og viser blant annet til menneskers samhandling, erfaringer, oppfatninger og fortolkninger (Johannessen, Christoffersen & Tufte, 2011, s. 35-39).

Kvalitative forskningsmetoder kan brukes til å systematisere og få innsikt i menneskelige uttrykk, både med tanke på språk og handling, og gi mening til noe som ikke kan tallfestes eller bli målt (Bergsland & Jæger, 2014, s. 66). Vanlige eksempler på kvalitative metoder kan være observasjon eller intervju. Når man benytter seg av kvalitative metoder, er en viktig del av målsettingen å oppnå forståelse av fenomenet man undersøker og derfor blir tolkningsarbeidet viktig (Bergsland & Jæger, 2014, s. 67-68). Her blir med andre ord forskningen påvirket av forutsetningene til å forstå det som blir undersøkt sammen med eksisterende kunnskaper og erfaring.

Kvantitativ metode befatter seg med det som er målbart, for eksempel tall, og resultatet kan ofte bli fremstilt gjennom statistikk (Bergsland & Jæger, 2014, s. 68-69). Et eksempel på slike metoder kan være spørreundersøkelse, og utvalgets omfang vil som regel være større enn med kvalitativ metode. Med dette tenker vi for eksempel på tidsaspektet med å gjennomføre dybdeintervju med mange personer, sammenlignet med gjennomføring av en spørreundersøkelse. En fordel med denne metoden er at en nøyaktig måling kan gi grunnlag til å generalisere (Løkken & Søbstad, 2017, s. 34-35).

3.2 Valg av metode

I denne bacheloroppgaven har vi valgt problemstillingen: «Hvilket perspektiv har barnehagelærere på voksendeltakelse i barns lek?» Dette er en problemstilling med et sammensatt tema som retter seg mot barnehagelæreres forståelse, bevissthet og arbeid rundt det aktuelle temaet. Med tanke på disse aspektene knyttet til temaet og problemstillingen, besluttet vi å benytte oss av en kvalitativ tilnærming til innsamling av data.

Vi tenkte at den kvalitative metoden var mer hensiktsmessig enn den kvantitative, fordi den førstnevnte er mer rettet mot subjektive opplevelser og har en helhetsorientert tilnærming (Løkken & Søbstad, 2017, s. 35-36). Vi ville i vår oppgave sette søkelys på barnehagelæreres

perspektiv på voksendeltakelse i barns lek med et helhetlig fokus. Resultatet vi ville oppnå skulle være preget av faglige refleksjoner fra barnehagelærerne, med tanke på deres avgjørelser, i tillegg til omstendighetene som påvirket disse avgjørelsene. Vi var ikke ute etter å kartlegge hvor mange minutter de ansatte lekte med barna eller andre målbare aspekter med denne problemstillingen. En slik type kartlegging hadde mest sannsynlig krevd en kvantitativ metode, men den ville ikke gitt oss de svarene vi ønsket å undersøke med vår problemstilling.

3.3 Intervju

Metoden vi valgte å benytte for å samle informasjon til vårt prosjekt har vært intervju. I et intervju stiller intervjueren spørsmål som skal besvares av en annen person eller gruppe. I et forskningsintervju har man ofte som formål å samle inn beskrivelser fra informantens typiske hverdag som senere blir bearbeidet og tolket (Løkken & Søbstad, 2017, s. 104). I vårt tilfelle ville vi undersøke barnehagelæreres arbeid med voksendeltakelse i barns lek og refleksjoner knyttet til dette. Fordelene med et kvalitativt intervju er at man kan formulere svarene selv og at man lettere finner kjernen til et tema (Løkken & Søbstad, 2017, s. 107). På denne måten kunne vi få innblikk i barnehagelærernes perspektiver, erfaringer og kunnskap.

Det finnes ulike typer intervju, og vi skiller ofte mellom uformelle samtaler og mer standardiserte varianter (Løkken & Søbstad, 2017, s. 108). Ettersom vi er to studenter der begge har gjennomført to intervjuer hver, var det ønskelig at den individuelle påvirkningen var minimal. Derfor valgte vi å gjennomføre standardiserte intervjuer med åpne spørsmål og svar (Løkken & Søbstad, 2017, s. 109). Ved at vi på forhånd hadde planlagt og bestemt spørsmål og tema, ble det lettere å sammenligne intervjuene i etterkant. Det var viktig for oss at våre ulike tilnærminger ikke påvirket intervjuets innhold, og samtidig ha åpne spørsmål som ikke begrenset informantenes mulighet til å svare fritt.

3.4 Intervjuguide

Intervjuguide er noe som man har laget på forhånd av intervjuene, og som ofte inneholder spørsmål eller tema som man vil gå gjennom i intervjuet (Løkken & Søbstad, 2017, s. 108). Vi valgte å benytte oss av en intervjuguide i form av en liste med spørsmål som vi hadde utarbeidet på forhånd. Denne intervjuguiden ligger ved som vedlegg i oppgaven, se vedlegg 1. Når vi utformet intervjuguiden valgte vi å strukturere spørsmålene våre i tre ulike kategorier: Grunnsyn, barns utbytte og praktisk arbeid. I kategorien grunnsyn har vi spørsmål

knyttet til holdninger og verdier, det vil si spørsmål med formål om å avdekke hva informantene tenker er riktig eller galt å gjøre (Løkken & Søbstad, 2017, s. 110). Her spør vi eksempelvis om det er viktig å delta i barns lek, noe som berører informantenes verdier og holdninger til problemstillingen vår. Kategorien barns utbytte inneholder to kunnskapsspørsmål, for eksempel hva slags konsekvenser voksendeltakelse i lek kan føre med seg, noe som kan belyse hva slags informasjon og kunnskap barnehagelærerne besitter (Løkken & Søbstad, 2017, s. 110). Den siste kategorien som går på praktisk arbeid består av adferdsspørsmål, for eksempel om de har arbeidet med dette temaet før, og her vil vi ha tak i de konkrete erfaringene informantene har til tema (Løkken & Søbstad, 2017, s. 110). Ved å stille både holdningsspørsmål, kunnskapsspørsmål og adferdsspørsmål, får vi belyst helheten rundt temaet slik at vi best mulig kan svare på problemstillingen.

Vi har brukt mye tid på å utarbeide spørsmål til intervjuguiden fordi denne delen setter et markant preg på prosjektet. Spørsmålsformuleringene avgjør hva slags informasjon som blir hentet inn. Det er mange fallgruver man kan gå i, for eksempel er det viktig å balansere utfyllende spørsmål som gjør det tydelig hva man er ute etter, samtidig som man unngår at de ikke ble for ledende (Løkken & Søbstad, 2017, s. 112). Det er også viktig å vurdere i hvilken grad spørsmål er relevante, siden det er begrenset hvor mye bakgrunnsinformasjon man trenger selv om det kan være interessant (Løkken & Søbstad, 2017, s. 112). Vi valgte for eksempel å utelate mange bakgrunnsspørsmål, som for eksempel navn, alder eller hvor lenge de hadde jobbet som barnehagelærer, da dette ikke var nødvendig for å svare på problemstillingen. Man kan også skille mellom gode og dårlige spørsmål, ved å se på om spørsmålene er åpne og gir informantene rom til å reflektere og forklare fritt, eller om de lukker seg ved å svare ja eller nei (Bergsland & Jæger, 2014, s. 72). Vi har prøvd å stille spørsmål som er åpne og som unngår begrensede svar. De spørsmålene som vi tenkte kunne potensielt være lukket, har fått åpne oppfølgingsspørsmål i intervjuguiden. Rekkefølgen på spørsmålene er også noe vi jobbet med i forkant. Det kan være uheldig å starte med kontroversielle spørsmål som er vanskelige å svare på. Da er det bedre å begynne med enklere spørsmål for å varme opp informantene (Løkken & Søbstad, 2017, s. 111). Derfor valgte vi å begynne med adferdsspørsmål som var knyttet til deres erfaring med temaet og avslutte med spørsmål om deres grunnsyn som muligens kunne være vanskeligere å svare på.

3.5 Utvalg

Når vi med denne oppgaven ønsket å få vite mer om barnehagelæreres perspektiv, var det også nærliggende at disse ble målgruppen for intervjuene. Vi har valgt ut barnehagelærer i kontrast til ufaglærte ansatte, for å sikre homogenitet. Utdanningsnivå er et vanlig kriterium for å sikre homogenitet der man kan se nærmere på like og ulike erfaringer innenfor en gruppe (Johannessen et al., 2011, s. 112). Vårt homogene utvalg gjør at vi ikke får et representativt utvalg med tanke på alle ansatte i barnehagen, men det gir oss innsikt i barnehagelæreres faglige refleksjon rundt dette temaet. Barnehagelærere har en utdanning og profesjonalitet som kan gi oss kunnskap og informasjon om voksendeltakelse i barns lek. Derfor så vi det som mest hensiktsmessig å intervju dem. Videre ønsket vi å avgrense oppgaven til å handle om storbarnsavdeling for å få sammenlignbare svar. Derfor har vi intervjuet barnehagelærere som hadde erfaring med å jobbe med store barn. Dette handlet ikke om at problemstillingen ikke var relevant for en småbarnsavdeling, men at vi ønsket et avgrenset fokusområdet og sammenlignbare intervjuer.

Hvor mange intervjuer som er nødvendige å gjennomføre er det vanskelig å fastslå. For å få svar på en problemstilling hevder mange forskere at det bør samles inn data helt til en ikke får ytterligere informasjon ved å gjennomføre nye intervjuer. Med begrenset tid blir det heller et spørsmål om hvor mange intervjuer som er håndterbare med tanke på gjennomføring og transkribering av intervjuene (Johannessen et al., 2011, s. 108). Vi har valgt å gjennomføre fire intervjuer med barnehagelærere fra ulike barnehager. Antall intervjuer gjør at vi muligens ikke får et representativt utvalg, og må derfor være forsiktig med å generalisere ut fra informantens svar.

3.6 Gjennomføring av Intervju

I forbindelse med dette prosjektet gjennomførte vi fire intervjuer. Vi hadde i utgangspunktet planlagt å gjøre disse intervjuene ansikt til ansikt, men vi måtte gjennomføre alle intervjuene over telefon. Dette grunnet smittevernsregler i forbindelse med covid-19 utbruddet i Norge. Det finnes svakheter med telefonintervju, for eksempel mister man den ikke-verbale kommunikasjonen (Løkken & Søbstad, 2017, s. 106). Da blir hvordan man snakker og ordlegger seg enda mer sentralt for intervjuets kvalitet. Det er generelt viktig i intervju å skape en god atmosfære der den intervjuede er komfortabel med å snakke fritt (Bergsland & Jæger, 2014, s. 72). Det kan tenkes at det er lettere å skape en god atmosfære når man er i

samme rom, men vi prøvde å legge til rette for dette ved for eksempel å la informantene få bestemme tidspunkt for intervjuene. Det var frivillig å delta, noe som er viktig av etiske hensyn, men også nødvendig for at informantene skulle være komfortable med å bli intervjuet. For å legge til rette for en god start på intervjuet, ga vi informantene innblikk i hva de skulle bli spurt om, og gjorde det klart at vi ikke skulle spørre om noe som kunne komme i konflikt med taushetsplikten. Vi oppsummerte underveis i intervjuene for å lage tydelige overganger, vise at vi fulgte med på det som ble sagt og for å gi informantene muligheten til å gå tilbake og klargjøre noe som eventuelt hadde blitt misforstått (Løkken & Søbstad, 2017, s. 111-112). Selv om vi hadde foretrukket å ha intervjuene ansikt til ansikt, opplevde vi at det ble en god atmosfære i intervjuene. Alle virket positive under intervjuene våre, og vi fikk den informasjonen vi var ute etter. En av informantene gruet seg litt, men uttalte i etterkant at intervjuet hadde gått bedre enn forventet.

Å registrere hva som blir sagt i et intervju er vesentlig for videre bearbeiding. Dette handler om å få frem og lagre informantenes perspektiver så presise og fullstendige som mulig (Løkken & Søbstad, 2017, s. 114-115). Registrering av det som blir sagt i intervjuet er intervjuerens ansvar (Løkken & Søbstad, 2017, s. 104). Intervjusituasjonen krevde at vi som intervjuere var lyttende og aktivt deltakende i samtalen. Dette gjorde at det ble nødvendig å ta opp samtalen på båndopptaker for å sikre at alt ble registrert. Vi opplyste informantene på forhånd om bruk av lydopptak og at opptaket kunne stoppes underveis i intervjuet. Her forklarte vi også hvordan dette skulle brukes i etterkant, blant annet at opptaket skulle slettes etter transkribering.

3.7 Analyse og tolkning av intervju

Tolkning og analyse av data vi har samlet inn har vært en viktig og sentral del av arbeidet med bachelorprosjektet vårt. En stor del av dette arbeidet er å gjøre om resultatet til skriftlig tekst, dette kan være i form av tabeller, grafer eller andre former for statistisk fremstilling (Bergsland & Jæger, 2014, s 81). I vårt tilfelle ble resultatet gjort om til skriftlig tekst når vi transkriberte lydopptakene fra intervjuene vi gjennomførte. Det er også viktig å strukturere data, og fjerne ting som ikke er relevant for problemstillingen (Bergsland & Jæger, 2014, s. 81). I vårt tolkningsarbeid brukte vi mye tid på å strukturere, sammenligne og finne mønstre som likheter eller ulikheter. Det er også viktig å skille mellom informantenes utsagn og egne

tolkninger (Bergsland & Jæger, 2014, s. 82). Derfor har vi i denne oppgaven prøvd å markere tydelig hva som er direkte sitat fra informantene og hva som er våre tolkninger.

3.8 Feilkilder

Når man skal samle inn informasjon til et forskningsprosjekt, er det mange mulige feilkilder som kan oppstå. Det er sentralt at informasjonen man samler inn er riktig og relevant for problemstillingen som ligger til grunn. Hvordan man samler inn og bearbeider informasjon er viktig, og dette kan man knytte til begrepet reliabilitet (Bergsland & Jæger, 2014, s. 80). Reliabilitet handler om troverdigheten til forskningen, både med tanke på hvordan utføre datainnsamling, men også hvor pålitelig resultatet er og hvordan det tolkes. Det har vært viktig for oss i dette prosjektet å velge en metode og tilnærming som gir et nøyaktig resultat. Vi har for eksempel tatt opp intervjuene og transkribert dem slik at informantene blir riktig og nøyaktig sitert.

Validitet er også viktig for å hindre feilkilder, med andre ord i hvilken grad data som er samlet inn er relevant og kvaliteten på tolkningsarbeidet (Bergsland & Jæger, 2014, s. 80). Vi har brukt mye tid på å formulere spørsmål som vi oppfatter som relevant, og vi har støttet oss på teori og fagpensum i denne prosessen. Teoretisk forankring har vært nødvendig både i planleggingsprosessen for å få et relevant resultat, men har også vært viktig for kvaliteten i tolkningsarbeidet.

Lillemyr viser til et forskningsresultat som peker på et gap mellom det barnehagelærere sier og gjør, det vil si at de styrer leken mer enn de ønsker (Lillemyr, 2016, s. 51). Dette er noe som vi ikke kan undersøke i vårt prosjekt siden vi kun har intervjuet informantene uten å ha observert dem i praksis. Det hadde uansett vært vanskelig å observere i barnehagene i denne perioden, på grunn av smittevernsregler i forbindelse med covid-19. Men vi har fått et innblikk i hva de tenker og hvor bevisste de er på sin egen rolle og konsekvensene av deres egne handlinger. Dette tenkte vi var det mest sentrale, med hensyn til vår problemstilling.

En annen feilkilde kan muligens ligge i vår rolle som studenter fordi vårt perspektiv kan prege resultatet og drøftingsdelen. Det kan tenkes at ved å oppdage utsagn fra informantene som samsvarer med teori, kan utsagn som i mindre grad kan forankres i teori bli oversett. Altså kan det være mulig at vi fokuserte mer på sitater som bekreftet vår teori enn det motsatte.

3.9 Etske hensyn og databehandling

Når man skal samle inn informasjon som omhandler andre personer, er det mange etiske hensyn å ta. Dette gjelder spesielt behandling av personopplysninger, og man har for eksempel et etisk ansvar for å sørge for at man har informert samtykke fra informantene (Bergsland & Jæger, 2014, s. 83). En personopplysning er en opplysning som kan direkte eller indirekte spores tilbake til en enkeltperson, som for eksempel: fotografi, navn, lydopptak av stemme eller adresse (Datatilsynet, 2019). Informert samtykke i vårt tilfelle har derfor vært viktig fordi vi har behandlet personopplysninger i form av lydopptak av stemme. Da er det viktig at det er frivillig å delta og at man er godt informert om prosjektet. Et nødvendig grep for å oppnå informert samtykke har vært å sende et informasjonsskriv. Dette skrevet er lagt ved som vedlegg i oppgaven, se vedlegg 2. Her har vi presentert problemstillingen og forklart formålet med prosjektet. Informantene ble også opplyst om hvordan intervjuene skulle foregå, og hvordan dataen som ble samlet inn skulle bli behandlet og oppbevart.

Noen andre sentrale prinsipper som er viktige når man skal behandle personopplysninger, er konfidensialitet og at informantene er kjent med eventuelle konsekvenser deltakelse kan føre med seg (Bergsland & Jæger, 2014, s. 85). Konfidensialitet er viktig, og det var vårt ansvar at informantenes anonymitet blir ivaretatt. Navnene deres er fjernet i transkripsjonene av intervjuene, og vi er forsiktige med hvor mye bakgrunnsinformasjon vi deler. Dette er noen av grepene vi har tatt for at identiteten ikke skal kunne tilbakespores til enkeltpersoner. Det var også viktig at informantene hadde kjennskap til konsekvensene av deltakelse, for eksempel med tanke på hva slags informasjon som blir delt og hvordan. Dette er en av grunnene til at vi sendte ut et informasjonsskriv der det ble forklart for eksempel at deltakere blir anonymisert og lydopptak ikke skulle publiseres. Det ble også formidlet at det når som helst vil være anledning til å trekke sin deltakelse i prosjektet.

Prosjektet vårt har også blitt meldt inn til Norsk senter for databehandling (NSD), noe som er nødvendig når man behandler personopplysninger. I vårt tilfelle er dette primært lydopptak av stemme. Alle intervjuene ble transkribert kort tid etter intervjuet og slettet rett etter transkriberingen var gjennomført. Vi har også vært nøye på å unngå å sette informantene i en situasjon hvor de vil være i konflikt med taushetsplikten sin. Før alle intervjuene har vi minnet om taushetsplikten, og lagt opp til spørsmål i intervjuene som ikke baserer seg på detaljerte eksempler eller andre type opplysninger som kan komme i konflikt med taushetsplikten.

4.0 Resultat

I denne delen av oppgaven vil vi legge frem resultatet fra intervjuene vi har gjennomført. Vi intervjuet fire barnehagelærere som svarte på 11 spørsmål. Vi hadde delt opp spørsmålene i tre hovedkategorier, disse var: praktisk arbeid, barnas utbytte og barnehagelærernes grunnsyn. Spørsmålene vi stilte var åpne og informantene svarte fritt på disse spørsmålene, noe som gjorde at temaene ofte har glidd litt i hverandre. Vi har likevel valgt å strukturere resultatet i disse kategoriene fordi vi oppfattet dette som en ryddig og oversiktlig tilnærming. De fire barnehagelærerne vi har intervjuet har fått fiktive navn og blir i oppgaven referert til som: «Berit», «Ida», «Lise» og «Tiril». Utsagnene deres er presentert i kursiv og med anførselstegn når de er direkte sitert i denne oppgaven.

Vi samlet inn mye informasjon fra informantene, og vi endte opp med et bredt og rikt informasjonsgrunnlag. Det var mye interessant som ble nevnt i forbindelse med voksendeltakelse og lek generelt, men et bachelorprosjekt har et begrenset omfang. Dette førte til at vi måtte avgrense innholdet vårt i resultatdelen og prioritere det som var mest relevant for vår problemstilling. Vi har forsøkt å gi en helhetlig fremstilling av intervjuene, samtidig som vi har prøvd å trekke frem det som gir best grunnlag for drøfting rundt voksendeltakelse i lek.

4.1 Praktisk arbeid

Vi spurte om frilek var en del av dagsplanen, og alle påpekte viktigheten av frilek i barnehagen. Informantene snakket om at de hadde mer frilek på dagsplanen nå sammenlignet med tidligere. Lise fortalte at de pleide å ha mye mer voksenstyrte aktiviteter, men nå hadde frileken fått mye mer plass i hverdagen. Berit hadde sluttet å bruke begrepet frilek på dagsplanen og brukte bare «lek» istedenfor. Hun forklarte at:

«Når det er frilek er det kanskje noen voksne som tenker at de bare skal leke fritt uten at det er behov for at de voksne deltar eller observerer.»

Tiril påpekte at den faktiske mengden frilek varierte fra dag til dag, og fra barn til barn med tanke på hvor lenge de var i barnehagen og hvor mye de sov. Derfor kunne det ofte bli mye mer frilek enn det som sto på dagsplanen i Tirils barnehage.

Vi stilte spørsmål knyttet til et eventuelt arbeid med voksendeltakelse i barns lek. Av informantene hadde tre av fire jobbet med dette, og disse snakket om at de hadde gjennomgått teori i forbindelse med arbeidet. Berit fortalte om bruk av praksisfortellinger og dialogspill, men hun savnet også konkrete tiltak. På Idas avdeling hadde de hatt et lignende arbeid, og hun fortalte at de voksne ikke pleide å delta i barns lek:

«Vi hadde dessverre en hverdag som var preget av veldig lite voksendeltakelse.»

Hun forklarte at de prøvde ut forskjellige tiltak, for eksempel rullerte de på hvem som hadde ansvar for å finne på noe med barna i utetiden. Når vi spurte om hun syntes disse tiltakene fungerte, svarte Ida:

«Middels egentlig, mye fordi det tar lang tid å legge om gamle rutiner og tankesett, så det er noe vi fortsatt jobber med, men jeg synes det er blitt bedre.»

Lise påpekte i sitt intervju hvor viktig det var med teori i dette arbeidet siden ikke alle hadde kunnskaper om lek blant de ansatte. Dette arbeide fungerte bra, ifølge Lise, fordi:

«Når de voksne skjønnte hvorfor det var viktig med lek, så var det mye lettere å engasjere seg.»

I Tirils tilfelle hadde barnehagen jobbet mye med lek, men hadde ikke arbeidet like konkret med voksendeltakelse som de andre.

Vi spurte også om informantene følte at det var for mye eller for lite voksendeltakelse i lek på avdelingen deres. De svarte at dette varierte, og trakk frem ulike hindringer. Alle påpekte praktiske gjøremål og tid. Tiril nevnte at de ansatte hadde ulike forutsetninger for å delta i lek. En pedagog med lederansvar hadde mer å gjøre administrativt, og de måtte holde oversikt over barnegruppen, ifølge Tiril. Dette gjorde at de ansatte med mindre ansvar oftere gikk inn i lek på Tirils avdeling. Lise oppsummerte det hun mente hindret voksendeltakelse slik:

«Praktisk arbeid, for lite kunnskap om lek og hvorfor det er viktig å leke med barna og hva de skal gjøre og så videre, men og engasjement. Noen synes det er kjekkere å

prate med andre voksne enn å være i lag med barna i leken. Jeg tenker en kombinasjon av de tre tingene er hovedgrunnen til at man blir hindret i leken.»

Vi ville også se på voksendeltakelse ut fra barnas perspektiv, med andre ord om de voksne var velkommen i leken. Alle informantene nevnte at barna noen ganger ikke ville ha voksne med i leken, og fokuserte på viktigheten av å observere fra sidelinjen i disse tilfellene. Ida snakket om at mobbing og utestenging var en viktig grunn til å observere:

«Barna bruker leken som en del av mobbing, for eksempel utestenging eller komme med stygge kommentarer. Så jeg tenker at hvis det er barn som ikke ønsker å ha med voksne i leken, så skal man selvfølgelig respektere det, men samtidig være obs på at det kanskje kan være utestenging eller mobbing inne i bildet.»

Lise snakket også om å observere barns lek:

«Hvis man ser at leken er veldig god og lærerik og utvikler seg bra, kan man være litt mer på sidelinjen og observere og se at ting går greit for seg, og så kan man da komme inn når det trengs.»

Både Berit og Lise snakket om at de var bevisst på hvordan de gikk inn i barns lek. Lise forklarer:

«Og så handler det litt om dette her med adgangsstrategiene. Er du flink til å leke deg inn i leken, er du nok mer velkommen der, enn hvis ikke.»

4.2 Barns utbytte

Informantene snakket om i hvilken grad de lekte mer med noen barn sammenlignet med andre. Her kom det frem at noen barn hadde stort behov for voksenstøtte, og at dette var en viktig faktor i prioriteringen deres. Berit nevner at kommunikasjon er noe som kan være en utfordring for noen barn, og forklarer:

«Kanskje de ikke klarer å snakke selv, få frem sine tanker, meninger, ønsker og intensjoner i leken. Da må vi hjelpe dem slik at de kan være en aktiv deltaker i leken.»

Berit la også til:

«Men vi er jo nødt til å hjelpe disse barna som ikke klarer seg så godt. Vi må jo gi de erfaringer, slik at vi er med å styrke deres lekekompetanse. Det tjener jo samfunnet på i det lange løp og, at de får barn, ungdom og voksne som er gode på å gi relasjon.»

Andre utfordringer ble også belyst, for eksempel sosiale ferdigheter. Ida sa i sitt intervju:

«For min del er jeg veldig nøye med å leke med de barna som trenger å få innøvd lekekompetanse og sosial kompetanse, og som mangler språk først og fremst. Så er det barn man føler man ikke kjenner så veldig godt og vil bli bedre kjent med.»

Tiril trakk frem at det var viktig at alle hadde noen å leke med:

«De får jo i ikke utviklet seg så mye, i forhold til vennskap og relasjonsdanning. Samtidig har du jo dette med læring. Det er gjennom hverandre vi lærer. Du får veldig mye gjennom hverandre. Barnet får veldig mye. Læring gjennom det å leke og være sammen med andre. Og dette mister vi jo, hvis de ikke har noen å leke med.»

Informantene var også klare på at det var viktig at alle barna ble sett, Lise påpekte:

«Men det er veldig viktig at alle blir lekt med. Det er ikke sånn at gode lekere aldri skal ha en voksen til stede.»

Barnehagelærerne snakket om hvordan voksendeltakelse påvirket barns lek. Flere trakk frem inkludering som en viktig forskjell. Berit forklarte:

«Noen ganger blir det mindre krangling. Noen leker finere når voksne er til stede, fordi voksne gir en trygghet og noen andre rammer rundt leken, som gjør at de klarer å fortsette leken.»

Ida forklarte at rollefordelinger ofte kunne være uheldige når barn lekte uten en voksen til stede. Her trakk hun fram at noen ofte kunne ende opp i en uønsket rolle med liten innflytelse

på leken, for eksempel et husdyr. Lise forklarte også at rollefordelingen ble påvirket av voksendeltakelse:

«Så er det jo noen barn som gjerne ikke er så gode til å leke, som gjerne får en kjip rolle i leken hver gang de leker, og de kan jo få en annen rolle i leken som gjør at den blir mer lærerik for de. Så har jo du barn som er passive som blir mer engasjert. Men du har også motsatt, at barn som er veldig engasjert og styrende [...] De blir litt mer passive når en voksen er til stede, så det kan gå begge veier.»

Tiril mente angående dette at:

«De som ikke er så talefør profiterer med å få masse impulser (fra taleføre barn). Så det er ikke bare negativt.»

Det ble nevnt mange positive og negative konsekvenser av voksendeltakelse i barns lek. Selv om de snakket mest om de positive aspektene ved voksendeltakelse i intervjuene, ble det også nevnt noen bekymringer. Alle nevnte at voksendeltakelse kan ødelegge barns lek.

Hovedsakelig var informantene enige om at den voksne skulle være forsiktig med å styre for mye i leken. Tiril kom med et eksempel:

«Så har jeg opplevd at barn kanskje slutter å leke når en voksen kommer. To stykker sitter og leker med ball, og så setter en voksen seg ned og sier: 'kan du kaste ballen til [...]'. Så begynner du å styre litt, og så stopper hele leken opp.»

Barnehagelærerne var enige i at engasjement og kompetanse var viktig for å unngå ødelegging av lek.

Men voksendeltakelse kan også være viktig for å unngå at leken stopper opp, Lise forklarte:

«Hvis en lek har stoppet litt opp, at den har dabbet av av ulike årsaker, kan en voksen tilføre materialer for å videreutvikle leken.»

Alle informantene trakk fram viktigheten av å berike leken, ved å tilføre noe nytt. Tiril forklarte verdien av å introdusere deltakerne i leken for nye artefakter:

«Så artefakter kan være noe som frisker opp leken, gjør det litt spennende, gir unger litt nye nyanser, litt nye ting å tenke på. Så får de nye erfaringer. De små ungene er jo mottakelig for så utrolig masse impulser. Ved å bringe inn artefakter, får du ny lek, nye begreper, du kan benytte materialet på en annen måte enn du pleier å gjøre med andre ting. Så de får mer input. Da føler jeg at vi voksne er litt på siden, jo vi er litt med, for vi må demonstrere litt kanskje, og det blir jo til at vi er med i leken, for vi har det gøyalt med de når vi har disse nye tingene og viser litt. Men så kan de jo opparbeide seg kjennskap til det, så glir ting litt av seg selv, etter hvert.»

Gjennom å aktivt gå inn i leken og være en støtte som voksen opplever Berit at barna blir tryggere. Hun sa følgende:

«Da blir de kanskje litt tryggere på seg selv. De får erfaringer som styrker lekekontakten deres.»

4.3 Barnehagelærernes grunnsyn

Vi ville ha et innblikk i informantenes pedagogiske grunnsyn med tanke på voksendeltakelse i barns lek, og stilte da spørsmål knyttet til deres egne tanker og holdninger til voksendeltakelse. Vi spurte om de syntes det er viktig å delta i barns lek, og her var alle enige i at det var viktig. Ida begrunnet det slik:

«Det er veldig viktig å være med for å oppdage vansker i samspill, eller vansker med motorikk.»

Ifølge Lise er kvaliteten på leken avgjørende for barnas læring, og hun mener at det er viktig at de voksne deltar:

«Hvis det er sånn at leken aldri blir videreutviklet og alltid dabbler av så er det ikke så mye læring i det. Så derfor er det veldig viktig at de voksne er til stede og hjelper til.»

Informantene snakket også om hva som kreves av den voksne når man skal delta i lek. Tre av fire svarte at kunnskaper om lek er viktig. To av informantene nevnte også at det var viktig med engasjement. Lise mente følgende kreves av voksne når de skal delta i lek:

«Engasjement, først og fremst, tenker jeg. Og kunnskap om lek er greit å ha i bakhånd. Og så er det greit å ha god fantasi. Også må du ha et overblikk og se hva som trengs av meg nå? Er det noen som faller utenfor? Og så videre, så man må jo ha et overblikk. Jeg mener at du ikke må innta en styrende rolle, men at man må være litt tilbaketrukket og innta en liten rolle. Sånn at du er i leken, men at du ikke er den som regisserer og styrer.»

Tiril la til:

«Jeg tenker det at voksne i lek, de bør være vare, være forsiktige, kjenne på stemningen og 'hvor landet ligger'. Vi må ikke dominere, og vi må tenke igjennom hva vi gjør. Vi må være lekekloke.»

Ida snakket om at det var viktig med:

«Tilstedeværelse, både mentalt og fysisk. Jeg føler ofte det er der det ligger, fordi det er veldig vanskelig å være påkoblet og leve seg inn i barns lek, sånn at også barna er med.»

Vi spurte også informantene om hva slags rolle de har når de deltar i barns lek. Alle mente det var sentralt at voksendeltakelsen skulle skje på barns premisser og at barna fikk styre leken selv. Lise forklarte:

«Jeg tenker at en del av læringen i leken er jo det at barn skal bruke sin egen fantasi, teste ut ting, regissere. Jeg tenker at hvis en voksen skal komme og gjøre alt, så er jo egentlig barna bare med og gjør det de får beskjed om.»

På en annen side trakk Berit frem at en mer styrende voksenrolle noen ganger var nødvendig:

«Noen ganger må jeg gjerne ha tilrettelagt lekegrupper, der jeg kanskje har bestemt tema på forhånd, eller sammen med ungene. At jeg er med å styre leken litt mer, jeg vet at det trengs for at de skal bli bedre.»

Til slutt snakket informantene om når man skulle delta i barns lek, og når man skulle la være. Når barna lekte fint alene, mente alle at man ikke burde forstyrre, Berit sa:

«Jeg ser at det fungerer, og de koser seg alene. Og hvis jeg blander meg inn, kan det være at jeg ødelegger leken. Da får de lov å være litt alene, og jeg respekterer det. Det er helt greit.»

Informantene forklarte at hvis det var behov for voksenstøtte, måtte de delta i leken. For eksempel sier Ida:

«Jeg tenker egentlig når man ser at leken ikke er positiv for de involverte, så bør man involvere seg.»

Lise la også til at:

«Hvis man ser at leken dabber av, det kan være forstyrrelser utenfra eller noe sånt, så tenker jeg at det kan være greit å involvere seg. Eller hvis det blir veldig mye konflikter i leken, de krangler gjerne om hvem som skal styre og regissere, og uenig om ting, så kan det være greit å hjelpe til litt.»

5.0 Drøfting

I dette kapittelet skal vi trekke frem noen av informantenes utsagn, og knytte vår tolkning til teorien vi har gjort rede for. Vi har brukt direkte sitater fra barnehagelærerne slik at det blir et tydelig skille mellom hva som er vår tolkning og hva som er deres egne ord. Her vil vi ta for oss eksempler på ulike måter man kan delta på i lek, refleksjoner rundt hvorfor man skal delta, og vi skal skrive litt om når informantene mente man burde la være å delta. I tillegg vil vi se nærmere på hva som kreves av voksne for å kunne delta i barns lek. Disse temaene tenker vi kan belyse ulike aspekter av problemstillingen i oppgaven vår: «Hvilket perspektiv har barnehagelærere på voksendeltakelse i barns lek?»

5.1 Barns selvstendige lek

I resultatdelen av oppgaven så vi at alle informantene var opptatt av å ikke forstyrre barn som lekte selvstendig. Her ble det spesifisert at de gjerne observerte fra sidelinjen, men blandet seg kun inn hvis de fikk øye på noe som de oppfattet som negativt, for eksempel mobbing eller utestenging. Flere av informantene argumenterte for at læringsutbytte i selvstendig lek var viktig for barna. Dette kom fram i et av utsagnene fra Lise:

«Jeg tenker at en del av læringen i leken er jo det at barn skal bruke sin egen fantasi, teste ut ting, regissere. Jeg tenker at hvis en voksen skal komme og gjøre alt, så er jo egentlig barna bare med og gjør det de får beskjed om.»

Dette utsagnet viser hvordan Lise argumenter for at voksendeltakelse ikke alltid er gunstig, og trekker frem verdien av at barna prøver ut ting på egenhånd. Det er læringsutbyttet til barna som er sentralt, noe som gikk igjen når informantene reflekterte over voksendeltakelse. Her kan man trekke en parallell til det Øksnes (2010, s. 26) skriver om barnehagelærerens fokus på barns utbytte i lek. Det kan være fristende å stille spørsmål om det blir snakket for mye om læring i forhold til andre aspekter eller perspektiver på lek, men man kan også tenke at det ligger en mulig feilkilde i denne tankerekken. Konteksten til informantenes utsagn er i forbindelse med en informasjonsinnhenting i et bachelorprosjekt, og det blir kanskje naturlig å vektlegge barns læringsutbytte i lek. Samtidig viser Berit til et medmenneskelig perspektiv på voksendeltakelse:

«Jeg ser at det fungerer, og de koser seg alene. Og hvis jeg blander meg inn, kan det være at jeg ødelegger leken. Da får de lov å være litt alene, og jeg respekterer det. Det er helt greit.»

5.2 Inkludering

Da vi spurte om når en voksen skulle delta i lek, svarte Ida:

«Jeg tenker egentlig når man ser at leken ikke er positiv for de involverte, så bør man involvere seg.»

Dette var noe som gikk igjen i intervjuene fordi informantene mente at voksne måtte delta når barn trengte støtte eller hjelp. De mente at det var behov for en voksen når barn ble ekskludert fra lek. Ida trakk frem utestenging som eksempel:

«Barna bruker leken som en del av mobbing, for eksempel utestenging eller komme med stygge kommentarer. Så jeg tenker at hvis det er barn som ikke ønsker å ha med voksne i leken, så skal man selvfølgelig respektere det, men samtidig være obs på at det kanskje kan være utestenging eller mobbing inne i bildet.»

Idas utsagn belyser det Löfdahl (2014, s. 16) skriver om sekundære tilpasninger. De sekundære tilpasningene som ble eksemplifisert i teoridelen, handlet om inkludering. Her gjorde vi rede for hvordan barn omgår de voksnes regler, og at utestenging kan ta mange former. Ida påpeker at den voksne må være obs på utestenging når barn ikke vil ha voksne med i leken. Mange av informantene trakk frem nødvendigheten av å observere fra sidelinjen. Ved å observere fra sidelinjen kan det tenkes at voksne lettere kan avdekke ekskludering. Denne observasjonen blir viktig når vi ser på eksemplene som ble nevnt i teoridelen, for disse kan kreve litt tid å få øye på. For eksempel barn med passive roller eller andre former for «begrenset» inkludering kan være tegn på utestenging.

Flere av informantene påpekte at det kunne være en uheldig rollefordeling i lek og de mente at voksne kunne påvirke denne rollefordelingen. Det ble derfor viktig at personalet deltok i lek, noe Lise forklarte:

«Så er det jo noen barn som gjerne ikke er så gode til å leke, som gjerne får en kjip rolle i leken hver gang de leker og de kan jo få en annen rolle i leken, som gjør at den blir mer lærerik for de. Så har jo du barn som er passive som blir mer engasjert. Men du har også motsatt, at barn som er veldig engasjert og styrende [...] De blir litt mer passive når en voksen er til stede, så det kan gå begge veier.»

Tiril mente angående dette at:

«De som ikke er så talefør profiterer med å få masse impulser (fra taleføre barn). Så det er ikke bare negativt.»

Informantene snakket her om ulike roller barn har i leken, og her kommer vi inn på det Zachrisen (2015, s. 32-34) skriver om ulike posisjoner i lek. De ulike posisjonene påvirker hvor mye handlingsrom barna får ifølge Zachrisen. Dette er noe informantene sikter til når de kaller rollene for «passiv» eller «styrende». Når et barn får en «kji» rolle, som Lise kaller det, kan man se for seg en rolle med minimal innflytelse og medbestemmelse i leken. Dette blir det Zachrisen kaller følgende posisjon. Vi ser at Lise ønsket å hindre at noen barn aldri fikk bestemme eller være aktive i leken, og mente at hennes deltakelse kunne være til hjelp for disse barna. Som Tiril nevner, kan man tenke seg et læringsutbytte i denne posisjonen også. Ifølge Zachrisen (2015, s. 33-34) kan til og med noen som står utenfor leken ha et læringsutbytte, i den forstand at barnet tar til seg kunnskaper om leken som foregår. Vi ser altså at informantenes tanker om rollefordeling, samsvarer med det Zachrisen skriver. Nemlig at ulike roller gir ulike erfaringer, og Lise trekker frem at voksendeltakelse kan gi en variasjon i hvem som innehar hvilken rolle.

5.3 Støtte barn inn i lek

Informantene fortalte i intervjuene om viktigheten av å støtte barn som hadde særlig behov for hjelp. Å hjelpe barn som hadde vansker med lek og samspill, var noe som ble nevnt i alle intervjuene. Dette var barn som hadde mange utfordringer, Ida forklarte:

«For min del er jeg veldig nøyte med å leke med de barna som trenger å få innøvd lekekompetanse og sosial kompetanse, og som mangler språk først og fremst. Så er det barn man føler man ikke kjenner så veldig godt og vil bli bedre kjent med.»

Her ser vi at Ida trekker frem voksendeltakelse som et redskap til å styrke barns lekekompetanse og sosiale kompetanse. Dette kan vi se i sammenheng med det Zachrisen (2015, s. 34) skriver om lekekapital. Ida trekker frem de barna som trenger å øve på å leke, og mener det er viktig at disse får støtte fra de voksne i lek. Gjennom å leke med voksne, kan man tenke seg at disse barna med manglende lekekapital, kan få verdifull erfaring. Det er mulig at lek med voksne kan føre til at barnet blir flinkere til å leke med andre barn. For eksempel kan den kommunikative kapitalen (Zachrisen, 2015, s. 34-35) styrkes over tid gjennom voksenstøtte i lek. Dette kan være spesielt gjeldende hvis alternativet til dette barnet er å leke alene. Da er det ikke vanskelig å se for seg et lavt læringsutbytte i henhold til språk, i en aktivitet hvor man ikke snakker med andre. Dette var også Tiril inne på:

«Det er gjennom hverandre vi lærer. Du får veldig mye gjennom hverandre. Barnet får veldig mye. Læring gjennom det å leke og være sammen med andre. Og dette mister vi jo, hvis de ikke har noen å leke med.»

Tiril påpeker her at hun tenker at samspill med andre er viktig for læring og utvikling. Dette samsvarer med det Drugli og Lekhal skriver om små barns utvikling, nemlig at «det gjensidige samspillet vil fremme trivsel, læring, og medvirkning og bidra til å bygge gode 'trafikksystemer' i barnas hjerne» (Drugli & Lekdahl, 2018, s. 117). Dette sitatet fra Drugli og Lekdahl peker på det gjensidige samspillet mellom voksne og barn, og hvordan dette er viktig for små barn. Dette samspillet blir kanskje spesielt viktig for barn som leker mye alene, siden de går glipp av samspill med andre barn. Tiril sier at barn mister noe når de leker alene, og dette kan ses i sammenheng med både læring, trivsel og utvikling.

I tillegg kom Berit med et mer langsiktig perspektiv på å støtte barn med særlig behov i lek:

«Men vi er jo nødt til å hjelpe disse barna som ikke klarer seg så godt. Vi må jo gi de erfaringer, slik at vi er med å styrke deres lekekompetanse. Det tjener jo samfunnet på i det lange løp og, at de får barn, ungdom og voksne som er gode på å gi relasjon.»

Her viser Berit til et langsiktig samfunnsperspektiv, som kan sees i sammenheng med dette sitatet fra rammeplanen: «Barnehagen er også en forberedelse til aktiv deltakelse i samfunnet og bidrar til å legge grunnlaget for et godt liv» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 8). Berits oppfatning samsvarer med rammeplanen, som peker på at læringsutbyttet barn får i barnehagen er viktig for resten av utdanningsløpet og for å kunne delta i samfunnet.

5.4 Berikelse og videreutvikling av lek

Informantene var opptatt av hva de som voksne kunne tilføre barns lek og snakket mye om å berike og videreutvikle leken. Tiril nevnte følgende:

«Så artefakter kan være noe som frisker opp leken, gjør det litt spennende, gir unger litt nye nyanser, litt nye ting å tenke på. Så får de nye erfaringer. De små ungene er jo mottakelig for så utrolig masse impulser. Ved å bringe inn artefakter, får du ny lek,

nye begreper, du kan benytte materialet på en annen måte enn du pleier å gjøre med andre ting. Så de får mer input.»

Her bruker Tiril ordet artefakt for å beskrive de elementene hun tilfører leken. Zachrisen (2015, s. 29) definerer artefakter som ressurser vi tar i bruk, som kan være immaterielt i form av språk, eller fysiske ting som leker eller utstyr. Vi kan tenke oss at den voksne kan berike barns lek på mange ulike måter. Et eksempel kan være at den voksne bruker nye ord og uttrykk i leken slik at språkbruken til barna potensielt blir beriket og utvidet. Man kan også se for seg hvordan en lek kan bli endret hvis en voksen kommer inn og introduserer en ny gjenstand eller en ny leke. Som Tiril nevner i sitt utsagn over, kan dette føre til nye begreper eller nye måter å leke på.

Lise snakket også om hvordan den voksne kan berike og videreutvikle barns lek, og hvordan dette ikke bare hindrer at leken stopper opp, men også påvirker læringsutbyttet i leken:

«Hvis en lek har stoppet litt opp, at den har dabbet av, av ulike årsaker, kan en voksen tilføre materialer for å videreutvikle leken.» (...) «Hvis det er sånn at leken aldri blir videreutviklet og alltid dabbet av så er det ikke så mye læring i det. Så derfor er det veldig viktig at de voksne er til stede og hjelper til.»

Både Lise og Tiril snakket om at barn lærer mer i lek, gjennom å bli introdusert for nye elementer fra de voksne. Her kan vi trekke en parallell til Piagets kognitive teori om lek og utvikling (Askland & Sataøen, 2016, s. 184-194). I Piagets syn på utvikling var det to prosesser som var viktig, assimilering og akkommodasjon. Hvis vi legger Piagets syn på lek til grunn, er lek en aktivitet hvor barna primært benytter seg av eksisterende kunnskap og ferdigheter, med andre ord assimilering. Det var gjennom imitasjon at barn tok til seg ny adferd, dette kalte Piaget akkommodasjon. Man kan sammenligne Piagets teori med informantenes utsagn, og tenke at når den voksne introduserer noe nytt i leken, legger man til rette for akkommodasjon i leken. På denne måten kan barna kanskje imitere den voksne, både med tanke på språk, lekehandlinger eller bruk av nye gjenstander.

5.5 Voksenrollen

I teoridelen har vi gjort rede for ulike tilnærminger og roller voksne kan innta i barns lek. Vi fant eksempler på disse rollene i intervjuene, og vi vil drøfte disse eksemplene i denne delen. Alle rollene ble nevnt, med unntak av «parallell-leker». En av de rollene som ble nevnt var «veileder», og vi husker at Tiril snakket om å berike leken ved å introdusere nye artefakter, i forrige delkapittel. Her nevnte hun også litt om hennes rolle i forbindelse med dette:

«Da føler jeg at vi voksne er litt på siden, jo vi er litt med, for vi må demonstrere litt kanskje og det blir jo til at vi er med i leken, for vi har det gøyalt med de når vi har disse nye tingene og viser litt. Men så kan de jo opparbeide seg kjennskap til det, så glir ting litt av seg selv, etter hvert.»

Her forklarer Tiril at hun er nødt til å veilede barna og demonstrere, når hun deltar i leken og introduserer noe nytt. En av fordelene med veilederrollen var at man kunne hjelpe barn i lek, for eksempel når leken endret premiss i et kjapt tempo, noe som kunne resultere i at noen barn falt ut av leken (Osnes et al., 2015, s. 38-39). Her trekker Tiril frem i sitt utsagn at hun aktivt går inn i leken og veileder barna, men understreker også at hun etter hvert vil trekke seg tilbake. Man kan med andre ord si at hun bruker denne rollen som veileder ved behov, men trekker seg gjerne tilbake etter hvert. Dette samsvarer med det vi skrev i teoridelen, nemlig at det er viktig at voksne må se an lekesituasjonen for å unngå å ødelegge en lek som pågår.

En annen voksenrolle som vi gjorde rede for og som vi fant eksempler på, var rollen som «igangsetter» (Osnes et al., 2015, s. 41-42). Her initierer den voksne en lek eller aktivitet, som kan være ny for barna. Berit nevnte i sitt intervju at hun noen ganger satte i gang en lek:

«Noen ganger må jeg gjerne ha tilrettelagt lekegrupper, der jeg kanskje har bestemt tema på forhånd, eller sammen med ungene. At jeg er med å styre leken litt mer, jeg vet at det trengs for at de skal bli bedre.»

Her snakker Berit om verdien av en voksenstyrt lek for barn som har behov for ekstra støtte. Hun trekker frem at tilrettelagte lekegrupper kan være positivt for barnas utvikling. Man kan for eksempel tenke seg at barna kan få styrket lekekompetansen sin, gjennom å øve med en voksen og observere hva den voksne sier og gjør.

Noe som ble påpekt mange ganger av informantene var viktigheten av at leken skulle være på barnas premisser. Lise forklarer hvordan hun mener voksne bør være i lek:

«Jeg mener at du ikke må innta en styrende rolle, men at man må være litt tilbaketrasket og innta en liten rolle. Sånn at du er i leken, men at du ikke er den som regisserer og styrer.»

Denne rollen som Lise beskriver, er i tråd med rollen «lekekamerat». Når den voksne er i denne rollen, styrer man ikke leken, men man bytter på å komme med innspill som likeverdige deltakere (Osnes et al., 2015, s. 38). Her ser vi at Lise mener at den voksne bør ha en liten rolle, og barna må ha kontroll over leken. Samtidig presiserer hun at man må være med i leken, med andre ord snakker hun ikke om en passiv observasjonsrolle. Når voksne deltar i denne rollen, kan vi tenke oss at de primært hører og følger barnas innspill og bygger videre på disse. Dette var noe informantene mente var viktig, og andre roller som var mer styrende ble som regel beskrevet i kontekst av barn som trengte ekstra støtte. I teoridelen skrev vi om Mead som også understreket viktigheten av at barna måtte styre leken fremfor de voksne, (Lillemyr, 2016, s. 51). Man kan få inntrykk av at voksenrollen, ifølge informantenes perspektiv og Meads tenkning, må balanseres mellom barns behov for støtte og barns behov for kontroll og medvirkning. Sitatet tidligere nevnt fra rammeplanen samsvarer med det Lise beskriver, nemlig at personalet skal «delta i og berike leken på barnas premisser» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 20).

Når ikke informantene selv var deltakende i barns lek trakk flere av dem frem viktigheten av å observere. Lise sa følgende:

«Hvis man ser at leken er veldig god og lærerik og utvikler seg bra, kan man være litt mer på sidelinjen og observere og se at ting går greit for seg, og så kan man da komme inn når det trengs.»

Å observere lek fra «sidelinjen» kan knyttes til rollen «tilskuer» (Osnes et al., 2015, s. 39-40). Med dette utsagnet kommer det frem at Berit ser verdien av å observere. Vi har tidligere i drøftingskapitlet sett på hvordan observasjon kan hjelpe til med å oppdage ekskludering og fremme inkludering. I tillegg kan det tenkes at ved å innta en slik rolle, kan man få bedre oversikt og lettere oppdage barns behov for voksenstøtte i lek.

5.6 Forutsetninger for voksendeltakelse i lek

Informantene snakket om hva som kunne hindre voksnes deltakelse i barns lek. Lise gikk igjennom ulike utfordringer i forbindelse med dette:

«Praktisk arbeid, for lite kunnskap om lek og hvorfor det er viktig å leke med barna og hva de skal gjøre og så videre, men og engasjement. Noen synes det er kjekkere å prate med andre voksne enn å være i lag med barna i leken. Jeg tenker en kombinasjon av de tre tingene er hovedgrunnen til at man blir hindret i leken.»

Lise trekker frem engasjement og holdning og kommer med eksempelet å snakke med andre voksne istedenfor å leke med barna. I tillegg til dette trekker Lise frem at mangel på kunnskap om lek også hindrer voksendeltakelse i barns lek. Dette blir understreket av det Lillemyr (2016, s. 51) skriver, nemlig om det å være forsiktig og utvise respekt når man deltar i barns lek. Man kan argumentere for at kunnskap om lek er en av forutsetningene for kunne delta på en forsiktig og respektfull måte. En kunnskapsrik voksen vil mest sannsynlig vite hva det er behov for, og vil ideelt kunne tilpasse sin egen væremåte for å møte disse behovene. Det som ble nevnt angående mangel på engasjement, var noe Ida også adresserte i sitt intervju:

«Når de voksne skjønnte hvorfor det var viktig med lek, så var det mye lettere å engasjere seg.»

Her trekker Ida frem hvordan kunnskap om lek også påvirker motivasjonen for å delta. Kunnskap om hvorfor leken er viktig blir også en forutsetning for engasjement ifølge Ida.

En annen faktor som hindret alle informantene i å delta i barns lek, var at de noen ganger ikke ble ønsket velkommen i leken. At barn kan søke innpass i lek ved bruk av ulike adgangsstrategier, gjorde vi rede for i teoridelen (Zachrisen, 2015, s. 48-49). I tillegg til at barn har ulike metoder for å søke innpass i lek, snakket informantene om adgangsstrategier med tanke på sin egen deltakelse. Lise forklarte:

«Og så handler det litt om dette her med adgangsstrategiene. Er du flink til å leke deg inn i leken, er du nok mer velkommen der, enn hvis ikke.»

Her ser vi at Lise har et bevisst forhold til hvordan hun tilnærmer seg barns lek. Ifølge Lise påvirker denne tilnærmingen i hvilken grad hun er velkommen i leken, eller ikke. Vi skrev i teoridelen at en aktiv strategi var mer risikofylt, men også mer effektiv. Her kan det tenkes at det er en overføringsverdi til den voksne som skal delta i leken. Når Lise forklarer at hun leker seg inn i leken, kan man tolke dette som en aktiv og offensiv tilnærming. I tillegg til kunnskap og engasjement, kan man tenke seg at en av forutsetningene til deltakelse i lek er et bevisst forhold til egne adgangsstrategier.

5.7 Oppsummering

Vi har denne delen av oppgaven drøftet informantenes utsagn, der målet har vært å svare på problemstillingen vår: Hvilket perspektiv har barnehagelærere på voksendeltakelse i barns lek? Synet på voksendeltakelse har endret seg over tid, og Lillemyr (2016, s. 48) skriver at fokus på læring har blitt mer vanlig, noe som har preget denne debatten. Vi gjorde rede for denne diskursendringen i teoridelen. Informantene vektla læringsutbytte til barna, når de skulle begrunne sin egen deltakelse og hva slags rolle de tok i leken. Barnehagelærerne snakket mye om å hjelpe barn inn i lek, og delta i lek for å unngå uheldige rollefordelinger. Kort oppsummert kan vi si at informantene mente det var viktig å hjelpe barn inn i lek slik at de ikke gikk glipp av læring. I tillegg var det også viktig at alle fikk en aktiv rolle slik at leken ble lærerik for hele barnegruppen, og det var viktig å berike og videreutvikle leken slik at den fortsatte å være lærerik.

Informantenes perspektiv på voksendeltakelse virket i all hovedsak å være koblet til læringsutbyttet til barna, men de understreket at deltakelse måtte gjøres med forsiktighet og respekt. Alle nevnte viktigheten av å delta på barnas premisser, og at man kunne ødelegge barns lek hvis man trakk feil. For å unngå dette trakk informantene frem verdien av kunnskap om barns lek og observasjon av leken. De trakk ofte frem at man skulle delta og støtte etter behov. Et av disse behovene var å sikre at alle barn ble inkludert i lek.

6.0 Avslutning

I denne oppgaven har vi forklart hvordan vi kom frem til voksendeltakelse som tema, presentert vår problemstilling og hvordan denne har vært ledende i arbeidet med oppgaven. For å belyse problemstillingen vår har vi gjort rede for teoretiske perspektiver som både har preget drøftingen og utformingen av intervjuguiden. Vi har skrevet om endringer i synet på

voksendeltakelse og at læringsbegrepet har fått større plass i barnehagen. I den forbindelse har vi skrevet om læring i lek og brukt Piagets kognitive teori som eksempel. Barns forutsetninger for å delta i lek, for eksempel lekekompetanse og adgangsstrategier, var også relevant å inkludere i vår oppgave. Disse forutsetningene, som vi skrev om i teoridelen, påvirket barns innflytelse og posisjon i leken. Vi har også skrevet om ulike tilnærminger til voksendeltakelse i form av fem ulike voksenroller. Her kan for eksempel de voksne styre leken, være en likestilt deltaker med barna eller observere fra sidelinjen. Teori om jevnaldningskultur ble også nevnt hvor vi så på hvordan barn forholder seg til voksnes beskjeder og regler.

Vi ønsket å belyse barnehagelærernes perspektiv på voksendeltakelse i barns lek, og tok derfor utgangspunkt i deres utsagn fra intervjuene i drøftingsarbeidet. Utsagnene har blitt tolket gjennom de teoretiske perspektivene vi gjorde rede for i teoridelen. Denne tolkningen ble strukturert inn i forskjellige temaer for å få trekke frem ulike sider ved voksendeltakelse. Vi drøftet utsagn om berikelse og videreutvikling av lek gjennom voksendeltakelse, og fant eksempler på voksenrollene som ble gjort rede for. Det ble drøftet rundt hvilke begrunnelser barnehagelærerne hadde for å delta i barns lek. Dette innebar å fremme inkludering ved å støtte barn inn i lek, som for eksempel ved å styrke barnas lekekompetanse. Samtidig ble det understreket at man ikke alltid skulle delta i barns lek. Her må den voksne ha respekt for leken og vise forsiktighet for å unngå å ødelegge den. Da ble det viktig å ha kunnskap om leken og innta en observerende voksenrolle slik at man kunne delta etter behov. Fra vårt synspunkt samsvarte barnehagelærernes utsagn i stor grad med teoretiske perspektiver, og vi erfarte at de hadde belegg for sine tilnærminger i rammeplanen. Som vi skrev i oppsummeringen av drøftingen hadde barnehagelærerne ofte læringsutbytte og barns utvikling som begrunnelse for arbeidet sitt.

Gjennom å arbeide med dette prosjektet har vi fått et innblikk i barnehagelæreres perspektiv på voksendeltakelse i barns lek. Her har vi fått anledning til å fordype oss i relevant teori, som sammen med informantenes refleksjoner, har gitt oss mer kunnskap om barns lek og voksenrollen. Alle barnehagelærerne fremhevet hvor viktig lek er i barnehagen og at de hadde stor bevissthet rundt hvordan leken skulle tilrettelegges og deres rolle i den. Vi har også lært om ulike forskningsmetoder, hvilke hensyn man må ta, hvilke feilkilder som kan oppstå og fått førstehåndserfaring med innhenting av data. Denne kunnskapen og innsikten vil vi ta med oss i en fremtidig profesjonsutøvelse.

7.0 Litteratur liste

Askland, L. & Sataøen, S. O. (2016). *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst*. (3. Utg.) Oslo: Gyldendal Akademisk.

Bergsland, M. B. & Jæger, H. (2014). *Bacheloroppgaven*. Bergsland, M. B. & Jæger, H. (red.) *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. (s. 51- s. 86). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Datatilsynet. (2019, 17. juli). *Hva er en personopplysning?* Hentet fra:
<https://www.datatilsynet.no/rettigheter-og-plikter/personopplysninger/>

Drugli, M. B., & Lekhal, L. (2018). *Livsmestring og psykisk helse*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tuft P. A. (2011). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag*. (3. utg.) Oslo: Abstrakt forlag.

Lillemyr, O. F. (2016). *Lek på alvor*. (3. utg.) Oslo: Universitetsforlaget.

Løkken, L. & Søbstad, F. (2017). *Observasjon og intervju i barnehagen*. (4. utg.) Oslo: Universitetsforlaget.

Löfdahl, A. (2014). *Kamratkulturer i förskolan – en lek på andras villkor*. (2. utg.) Stockholm: Liber.

Osnes, H., Skaug, H. N. & Kaarby, K. M. E. (2015). *Kropp, bevegelse og helse i barnehagen*. (2. utg.) Oslo: Universitetsforlaget.

Utdanningsdirektoratet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: innhold og oppgaver*. Hentet fra: <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>

Zachrisen, B. (2015). *Like muligheter i lek? - interetniske møter i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Øksnes, M. (2010). *Lekens flertydighet – om barns lek i en institusjonalisert barndom*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Vedlegg 1: Intervjuguide

Praktisk arbeid

- Er frileken en del av dagsplanen?
 - Hvor mye?
- Har voksendeltakelse vært et tema som har blitt diskutert/arbeidet med i barnehagen/avdelingen?
 - Hva slags tiltak/rutiner har blitt prøvd/gjennomført?
 - Hvordan fungerte tiltakene/rutinene?
- Føler du at det er for mye eller for lite deltakelse i barnas lek på avdelingen?
 - Hva hindrer de ansatte?
- Er det noen barn du/dere leker mer med enn andre?
 - Hvorfor?
- Hva kreves av voksne i deltakelse i lek?
 - Hva slags utfordringer møter man?
- Er voksne ønsket velkommen i leken hos barna?
 - Hva gjør voksne om de bli avvist i lek?

Barns utbytte

- Merker du noe forskjell på barna når en voksen deltar i leken?
 - Hva slags forskjeller legger du merke til?
- Hva slags positive og negative konsekvenser kan voksendeltakelse i lek føre med seg?

Grunnsyn

- Er det viktig å delta i barns lek?
 - Hvorfor er det viktig eller uviktig?
- Når bør voksne involvere seg i barns lek, og når bør man la vær?
 - Hvorfor delta eller ikke delta i disse situasjonene?
- Hvordan vil du beskrive din rolle når du er i lek med barn?
(eks. Hvem bestemmer/styrer, hva slags leker er vanlig)

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet

«Voksendeltakelse i lek»

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å få svar på problemstillingen «Hvilket perspektiv har barnehagelærere på voksendeltakelse i barns lek?». I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Vi vil i denne bacheloroppgaven belyse ulike aspekter ved voksendeltakelse i lek. Vi vil gjerne vite hva barnehagelærere tenker om dette. Derfor ønsker vi å intervju barnehagelærere å få frem deres refleksjoner, for eksempel fordeler og ulemper voksendeltakelse kan føre med seg i lek.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Det er Høgskulen på Vestlandet (HVL) er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Vi er ute etter å intervju barnehagelærere som har erfaring med å jobbe på storbarnsavdeling. Omfanget for denne oppgaven vil være 4 intervjuer.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du er med på et intervju som varer omkring 45 minutter. Det vil bli tatt lydopptak av intervjuet, men dette opptaket vil kun bli brukt til transkribering. Deretter vil opptaket bli slettet, det vil ikke bli publisert eller delt med andre. Det nedskrevne intervjuet vil være anonymisert.

Intervjuet inneholder spørsmål om ditt syn og meninger om voksendeltakelse i lek, hva slags utbytte dette kan ha for barna. Vi vil også ha noen spørsmål knyttet til praktisk arbeid, som for eksempel hva som kreves av en voksen og hvordan man kan arbeide med dette. Vi vil ikke stille spørsmål om enkeltbarn eller andre ting som kan komme i konflikt med taushetsplikt.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

- Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet.
- Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.
- De som har tilgang til materiale vi samler inn vil være de to studentene som skriver bacheloroppgaven (*navn på studenter*) og veileder ved Høgskulen på Vestlandet (*navn på veileder*).
- Navnet ditt i intervjuet vil bli erstattet med en kode. Liste med kode og navn vil bli oppbevart separat fra de nedskrevne intervjuene.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet avsluttes 31.07.20. Når prosjektet er avsluttet vil alle personvernopplysninger bli slettet.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra HVL har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- *(Fjernet navn på studenter, veileder, og generell kontaktinformasjon)*
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig

Studenter

(navn på veileder)

(navn på studenter)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Voksendeltakelse i lek», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, senest 31.07.20.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)